شیر ایرانی

شکار و شکارچی

آشنایی با پستان‌داران ایران

محمد کرام‌الدینی

ایران مانند چهارراهی است که مناطق متفاوت هند، آفریقا، اروپا و آسیای مرکزی را به هم متصل می‌کند. به همین علت، هم پستان‌داران اروپایی و سردسیری را می‌توان در ایران یافت و هم جانوران هندی، آفریقایی و مناطق گرمسیری را. مثلاً دو نوع خرس در ایران یافت می‌شوند: خرس قهوه‌ای اروپایی و خرس سیاه آسیایی.

پستان‌داران در خطر

از پستان‌داران ایران، شیر ایرانی دیگر در ایران یافت نمی‌شود و ببر مازندرانی نیز سال‌هاست منقرض شده است. یوزپلنگ آسیایی و نیز گورخر ایرانی که فقط در ایران یافت می‌شوند، در معرض خطر انقراض‌اند.

حرکت پستان‌داران

پستان‌داران را از نظر شکل پاها و چگونگی حرکت به سه گروه تقسیم می‌کنند:

- پستان‌داران کف‌رو که روی کف پاها راه می‌روند؛ مانند خرس.
- پستان‌داران پنجه‌رو که روی پنجه‌های دست‌ها و پاها راه می‌روند؛ مانند گربه‌سانان و سگ‌سانان.
- پستان‌داران ناخن‌رو یا سم‌رو که روی ناخن‌های دست‌ها و پاها راه می‌روند؛ مانند گورخر، آهو و گوزن.

باهوش‌ترین‌ها

پستان‌داران را باهوش‌ترین موجودات زندهٔ کرهٔ زمین می‌دانند. چون اندازهٔ مغز آن‌ها نسبت به اندازهٔ بدن بزرگ است و سطح مغز آن‌ها چین‌خوردگی‌های فراوان دارد. رفتارهای پستان‌داران با توجه به نوع زندگی، به غذایی که می‌خورند و جایی که در آن زندگی می‌کنند، بسیار متنوع است.

تک زی یا گروه زی

برخی پستان‌داران مانند سم‌داران، دلفین‌ها و جوندگان به‌صورت گروهی و اجتماعی زندگی می‌کنند، اما برخی دیگر مانند پلنگ، روباه و سمور به تنهایی زندگی می‌کنند.

قلمروداری

برخی پستان‌داران در منطقه‌ای که زندگی می‌کنند، برای خود قلمرو تعیین می‌کنند و از ورود جانوران هم‌گونهٔ خود به آن قلمرو خود

آهوی ایرانی

گوزن زرد ایرانی

جلوگیری می‌کنند. این جانوران با علائمی مانند بوی ادرار، یا ترشح موادی از غده‌هایی که در بدن دارند، مرزهای قلمرو را مشخص می‌کنند.

گرگ‌های هندوانه خور

برخی از پستان‌داران فقط از غذاهای خاصی تغذیه می‌کنند. مثلاً خفاش‌های حشره‌خوار فقط حشرات را می‌خورند، اما برخی دیگر از هر نوع غذا که در دسترسشان باشد، تغذیه می‌کنند. مثلاً گرگ و روباه گاه به کشتزارهای هندوانه حمله می‌کنند.

جمع خانوادگی

گرگ‌ها در گروه‌های خانوادگی زندگی می‌کنند. در هر گروه یک گرگ نر و ماده همراه با بچه‌های سال‌های قبل خود زندگی می‌کنند. گرگ نر که پدر خانواده است و «آلفا» نامیده می‌شود، رهبری گروه را در دست دارد. گروه گرگ‌ها ممکن است از هم بپاشد. افزایش جمعیت و دعواهای درون گروه باعث از بین رفتن گروه می‌شود.

تعقیب و گریز

یکی از جالب‌ترین رفتارهای پستان‌داران، رفتارهای فرار از شکارچی یا دویدن به دنبال شکار است:

- بزهای وحشی صخره‌نوردان ماهری هستند. هیچ جانوری نمی‌تواند آن‌ها را روی صخره‌ها تعقیب کند و بگیرد.
- بدن «تشی»[1] پر از خارهای نوک‌تیز است. اگر جانوری آن را تعقیب کند، ابتدا فرار می‌کند، ولی ناگهان می‌ایستد تا جانور تعقیب کننده روی خارها بیفتد و زخمی شود.
- آهو هنگام فرار مسیر مشخص و مستقیمی را در نظر می‌گیرد. مطابق آن شروع به دویدن می‌کند و با مشاهدهٔ انسان یا خودرو مسیر خود را تغییر نمی‌دهد.
- پلنگ می‌تواند در تعقیب شکار با سرعت بیش از ۶۰ کیلومتر در ساعت بدود. هم‌چنین می‌تواند شش متر به صورت افقی و سه متر به طرف بالا بپرد.

خرس قهوه‌ای ایرانی

گرگ ایرانی